Skatteutskottets betänkande

1984/85:10

om kompensation till skogsägare som har gjort förluster i Vänerskogs konkurs (prop. 1983/84:196)

Sammanfattning

Propositionen innebär att skogsägare som har gjort förluster i skogsägarföreningen Vänerskogs konkurs skall få kompensation för skatt som har erlagts för deklarerade skogsintäkter som hänför sig till inkomståret 1981. Kompensationen beräknas enligt en schablon till ett belopp som i stort sett kan anses motsvara mervärdeskatten och inkomstskatten på den del av förlusten som överstiger en viss beloppsgräns. Förluster på fordringar som uppkommit tidigare år än 1981 skall kunna kompenseras endast om synnerliga skäl föreligger.

Utskottet tillstyrker propositionen med vissa ändringar som syftar till att delvis tillgodose yrkandena i två motioner som väckts i ärendet. Bl. a. sänks den föreslagna beloppsgränsen från 10 000 till 4 000 kr. exkl. moms.

I en reservation yrkar m, c och fp i anslutning till motionerna att kompensationen regelmässigt skall omfatta även förluster på fordringar som uppkommit år 1980 och att kompensationsgraden höjs i syfte att delvis tillgodose kraven på kompensation även för erlagda egenavgifter.

Propositionen

Regeringen (finansdepartementet) föreslår i proposition 1983/84:196 att riksdagen

1. godkänner i propositionen föreslagna grunder för kompensation till skogsägare som har gjort förluster i Vänerskogs konkurs,

2. till *Kompensation för förluster i Vänerskogs konkurs* för budgetåret 1984/85 under sjunde huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 1 500 000 kr.

Riksdagen har i enlighet med utskottets förslag i betänkandet SkU 1983/84:53 beslutat uppskjuta behandlingen av ärendet till riksmötet 1984/85.

Motionerna

1983/84:2929 av Björn Samuelson (vpk)

I motionen yrkas att riksdagen hos regeringen hemställer om nytt förslag om kompensation till skogsägare som har gjort förluster i Vänerskogs konkurs i enlighet med vad som har anförts i motionen.

1983/84:2930 av Bertil Jonasson m. fl. (c, m, fp)

I motionen yrkas att riksdagen med ändring av propositionen beslutar att kompensation skall utgå till alla skogsägare som har gjort förluster i Vänerskogs konkurs i enlighet med i motionen angivna principer.

Utskottet

Enligt propositionen bör skogsägare som har gjort förluster i skogsägarföreningen Vänerskogs konkurs den 18 december 1981 kunna få kompensation för den skatt som har erlagts för deklarerade men förlorade fordringar för försåld skog till föreningen. I fråga om fordringar som uppkommit under inkomståret 1981 beräknas kompensationen till ett belopp som i allmänhet kan anses motsvara mervärdeskatten och inkomstskatten på den del av förlusten som överstiger 10 000 kr. exkl. moms. Kompensationen för mervärdeskatt skall – trots att olika skattesatser gällt under året – enligt förslaget beräknas till 23,46 % av det mervärdebeskattade fordringsbeloppet exkl. moms och kompensationen för inkomstskatt till 50 % av det inkomstbeskattade fordringsbeloppet, allt till den del beloppet överstiger den angivna beloppsgränsen. I fråga om fordringar som uppkommit tidigare än 1981 skall kompensation kunna lämnas endast om synnerliga skäl föreligger.

Beträffande detaljutformningen av förslaget kan nämnas att särskilda regler föreslås om verksamheten gått med underskott eller med ett överskott som endast motsvarar garantibeloppet för fastigheten. Dessa särskilda regler innebär att skogsägaren skall få kompensation bara i den mån han för det aktuella beskattningsåret har träffats av en kommunal merbeskattning på grund av försäljningen. I detta sammanhang bör insättningar på skogskonto m. m. återläggas och vissa justeringar göras i form av större "fiktiva" avdrag för egenavgifter m. m. Om skogsägaren är samtaxerad med annan person bör även den personens inkomst av verksamheten beaktas. I propositionen förutsätts också att det är sökanden själv som har gjort förlusten och att han är en fysisk person. I särskilda fall där det skulle framstå som stötande att vägra kompensation bör dock enligt propositionen kompensation inte vara utesluten för dödsbon eller handelsbolag.

I motion 2929 yrkar Björn Samuelson (vpk) att också skogsägare som gjort kännbara förluster under 10 000 kr. eller som förlorat fordringar som uppkommit år 1980 skall kunna få kompensation och att reglerna även skall omfatta kommuner. Likaså anser Bertil Jonasson m. fl. (c, m, fp) enligt vad de anför i motion 2930 att kompensation bör utgå även för förluster under 10 000 kr. och i fråga om fordringar som uppkommit under inkomståret 1980. De yrkar dessutom att kompensation skall lämnas även för egenavgifter, att ersättning bör utgå även om verksamheten gått med underskott och att handelsbolag och dödsbon skall behandlas på samma sätt som fysiska personer.

Bakgrunden till förslaget i propositionen är att de aktuella fordringarna

har uppkommit genom att likvider för skog inte utbetalats direkt från föreningen utan tillgodoförts medlemmarna genom överföring till särskilda konton i föreningen där de varit tillgängliga för lyftning. Genom ett förhandsbesked från riksskatteverket, som slutligt prövats av regeringsrätten genom en dom den 4 juni 1983, har klarlagts att fordringsbeloppen skulle redovisas vid beskattningen trots att de inte utbetalats och att avdrag inte medges för förlusterna av fordringarna vid konkursen. Enligt vad som anförs i propositionen skulle de aktuella förlusterna sannolikt anses som avdragsgilla om frågan prövades enligt de nya regler om kapitalförluster som gäller fr. o. m. 1984 års taxering. De nya reglerna gäller inte retroaktivt.

Det anförda innebär, som departementschefen konstaterar, att skogsägarna på detta sätt får betala inkomstskatt för skogsförsäljningar som de inte fått någon egentlig betalning för. Enligt vad utskottet inhämtat har bestämmelserna regelmässigt tillämpats på detta sätt. Även mervärdeskatt har så långt som möjligt tagits ut på fordringarna, något som skattemyndigheterna särskilt kontrollerat i fråga om fordringar över 5 000 kr.

Vid tidigare riksdagsbehandling av de aktuella frågorna har finansministern och utskottet av principiella skäl motsatt sig att genom en retroaktiv skattelagstiftning ändra det materiella resultatet av regeringsrättens dom men instämt i uppfattningen att skogsägare som försatts i en ohållbar ekonomisk situation till följd av beskattningen bör kompenseras i någon form.

I propositionen anför finansministern att kompensationen bör syfta till att försätta berörda skogsägare i samma situation som om avdrag hade medgetts för förlusten men att det bör krävas något mer än att skogsägaren beskattats och träffats av en förlust. Förlusten bör vara av en sådan storleksordning att skatteuttaget kan förväntas ha en påtaglig effekt på skogsägarens ekonomiska situation.

Utskottet instämmer i finansministerns bedömningar men har med hänsyn till de speciella förhållanden som motionärerna åberopar samtidigt viss förståelse för kraven på ytterligare lättnader. För att kunna belysa effekterna av olika alternativ har utskottet låtit utföra vissa sammanställningar rörande ifrågavarande fordringar och inhämtat ytterligare upplysningar från skatteadministrationen.

Som framgår av en till betänkandet fogad bilaga hänför sig ett förhållandevis stort antal fordringar till perioden 1977–1980. Enligt utskottets uppfattning saknas anledning att medge en generell kompensation i fråga om fordringar som ligger långt tillbaka i tiden, räknat från konkurstillfället i december 1981. Vad som möjligen kan diskuteras är om inte reglerna – i enlighet med vad som yrkas i motionerna – skulle kunna tillämpas också på fordringar som uppkommit under 1980. I praktiken skulle det emellertid vara ogörligt att från det belopp som kvarstår i konkursen 1981 särskilja belopp som hänför sig just till 1980 och att dessutom kontrollera att beloppet tagits med i inkomstredovisningen för detta år. I motsats till vad som är fallet för

inkomståret 1981 saknar man för tidigare år helt material till underlag för den bedömning som erfordras härvidlag. Med en generell lösning för 1980 kan man därför inte undvika att få med också fordringsbelopp som ligger så långt tillbaka i tiden som 1977, något som inte yrkats från något håll och som inte heller kan anses motiverat. Det kan framhållas att dessa äldre fordringar varit tillgängliga för lyftning till december 1980 och med tiden tagit karaktär av helt vanliga lånefordringar. Enligt utskottets uppfattning måste det mot denna bakgrund anses tillräckligt att – på sätt som föreslås i propositionen – i fråga om fordringar som uppkommit före 1981 lämna kompensation om skogsägaren kan visa att han hamnat i ekonomiska svårigheter på grund av att det förlorade fordringsbeloppet har beskattats. Utskottet instämmer således i departementschefens uppfattning i denna fråga och avstyrker motionerna i motsvarande del.

Ett mycket stort antal av fordringsbeloppen för 1981 – närmare 20 000 – avser rena småbelopp på ca 100 kr. i medeltal. Av praktiska skäl är det därför ofrånkomligt med en beloppsgräns. Höjden på gränsen bör enligt utskottets uppfattning avvägas så att kompensation lämnas när fordringarna uppgår till så stort belopp att en beskattning mot bakgrund av de nyss angivna förhållandena i allmänhet kan anses som alltför betungande och att man samtidigt tar viss hänsyn till de skäl som talar mot att belasta skatteadministrationen med ett stort antal kompensationsärenden rörande mindre betydande belopp. Med hänsyn till föreliggande omständigheter finner utskottet för sin del att beloppsgränsen bör kunna sänkas till 4 000 kr. exkl. moms. I sammanhanget vill utskottet nämna att alltför små belopp – belopp under 50 kr. – inte bör utbetalas.

Ett resultat av att beloppsgränsen sänks kan bli att vissa skogsägare som inte är registrerade till mervärdeskatt – skogsägare med en skattepliktig omsättning som inte överstiger 10 000 kr. – kan bli berättigade till kompensation. I motsats till andra skall dessa skogsägare deklarera sina inkomster inkl. mervärdeskatt. Kompensationen bör även i dessa fall beräknas på det inkomstbeskattade beloppet. Detta leder till att beloppsgränsen här bör tas upp inkl. moms, dvs. i avrundat tal till 5 000 kr.

Utskottets förslag innebär att antalet ansökningar kommer att mer än fördubblas. För att underlätta den praktiska tillämpningen för såväl skatteadministrationen som för skogsägarna föreslår utskottet att detaljutformningen förenklas, så att kompensation enligt huvudreglerna lämnas även om verksamheten gått med underskott eller med så lågt överskott att garantibeskattningen varit effektiv. Avsikten är bl. a. att man härmed skall slippa att ta hänsyn till samtaxeringar, insättningar på skogskonto m. m. och egenavgifter.

I likhet med motionärerna anser utskottet att också dödsbon och handelsbolag bör omfattas av den generella kompensationen. Några särskilda regler för sådana juridiska personer erfordras inte enligt utskottets

uppfattning. Detta innebär att ett dödsbo som taxerats för fordringsbeloppet i fråga bör kunna få kompensation enligt samma regler som gäller för en fysisk person. Vissa dödsbon taxeras inte utan beskattas enligt reglerna för handelsbolag, dvs. delägarna beskattas direkt var och en för sin del av inkomsten. Vad gäller sådana dödsbon och handelsbolag bör varje delägare kunna erhålla kompensation beräknat på den del av förlusten som belöper på honom. Motsvarande bör gälla också vid samäganderätt.

Enligt utskottets uppfattning saknas skäl att medge kompensation åt andra juridiska personer än dödsbon och handelsbolag.

Av skäl som departementschefen anfört bör kompensation inte medges för egenavgifter. Eftersom sådana avgifter är avdragsgilla vid taxeringen skulle regelsystemet i alltför hög grad kompliceras med en sådan kompensation.

Med här angivna ändringar tillstyrker utskottet de i propositionen föreslagna grunderna för kompensationen och avstyrker motionerna i den mån de inte har tillgodosetts.

Kompensationen till var och en av de ca 250 skogsägare som uppnår den i propositionen föreslagna beloppsgränsen 10 000 kr. exkl. moms kommer enligt utskottets förslag att öka med 4 410 kr. Kompensation upp till detta belopp kommer såvitt statistiken utvisar att kunna utgå till ytterligare drygt 400 personer. Det sammanlagda medelsbehovet kan med stöd härav beräknas öka med ca 2 milj. kr. till drygt 4 milj. kr. Som anförs i propositionen faller merparten härav på budgetåret 1984/85 och en mindre del på budgetåret 1985/86. För att bekosta kompensationen bör 3 milj. kr. föras upp på en tilläggsbudget för budgetåret 1984/85. Medelsbehovet för tiden efter den 30 juni 1985 bör tas upp i samband med statsbudgeten för nästa budgetår.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen med anledning av proposition 1983/84:196 punkt 1 samt motionerna 1983/84:2929 och 1983/84:2930 godkänner de i propositionen föreslagna grunderna för kompensation till skogsägare som har gjort förluster i Vänerskogs konkurs med de ändringar som utskottet ovan förordat,
2. att riksdagen med anledning av proposition 1983/84:196 punkt 2 och vad utskottet ovan anfört och hemställt till *Kompensation för förluster i Vänerskogs konkurs* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1984/85 under sjunde huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 3 000 000 kr.

Stockholm den 13 november 1984

På skatteutskottets vägnar
RUNE CARLSTEIN

Närvarande: Rune Carlstein (s), Knut Wachtmeister (m), Stig Josefson (c), förste vice talman Ingegerd Troedsson (m), Olle Westberg (s), Hagar Normark (s), Ingemar Hallenius (c), Karl Björzén (m), Kjell Johansson (fp), Anita Johansson (s), Lars Hedfors (s), Anna Lindh (s), Ewy Möller (m), Bruno Poromaa (s) och Erkki Tammenoksa (s).

Reservation

Knut Wachtmeister (m), Stig Josefson (c), förste vice talman Ingegerd Troedsson (m), Ingemar Hallenius (c), Karl Björzén (m), Kjell Johansson (fp) och Ewy Möller (m) anser

dels att det avsnitt av utskottets yttrande som börjar med på s. 3 med "Som framgår" och slutar på s. 4 med "motsvarande del." bort ha följande lydelse:

Som framgår av en till betänkandet fogad bilaga hänför sig huvuddelen av medlemsfordringarna vid konkurstillfället till fordringar som uppkommit före 1981. Dessa äldre fordringar har alltså för skogsägarna som grupp väl så stor ekonomisk betydelse, och den enskilde kan givetvis drabbas lika hårt oavsett när fordringen uppkom. Det kan också framhållas att de äldre fordringarna genomsnittligt tycks vara ungefär lika stora som fordringarna från 1981.

Att begränsa kompensationen till den grupp som har gjort förluster 1981 måste anses orättvist och godtyckligt, särskilt som möjligheterna att lyfta de tidigare fordringarna varit begränsade. Som framhålls i motionerna låstes avsevärda belopp på skogsägarnas konton i samband med en ackordsförhandling 1980.

Invändningarna mot att ta med dessa äldre fordringar har främst varit av administrativ karaktär. Att antalet skogsägare som skulle bli berättigade till kompensation ökar är emellertid något som enligt utskottets uppfattning snarast stödjer motionärernas uppfattning. Med de förenklingar av reglerna som utskottet förordar i det följande bör inte heller olägenheterna härav överdrivas.

Mot denna bakgrund finner utskottet sig böra tillstyrka motionärernas krav att också fordringar som uppkommit år 1980 och som fortfarande kvarstod vid konkurstillfället bör omfattas av reglerna. I sammanhanget bör framhållas att det givetvis bör ankomma på den som söker kompensation att visa att förutsättningarna härför uppfylls och således att förebringa den utredning som kan anses behövlig vid bedömningen. Några särskilda svårigheter härvidlag torde i allmänhet inte föreligga.

dels att det avsnitt av utskottets yttrande som på s. 5 börjar med "Av skäl" och slutar med "sådan kompensation." bort ha följande lydelse:

När det gäller kompensationens höjd vill utskottet framhålla att många skogsägare har väsentligt högre marginalskatt än de 50 % som i propositionen föreslås som kompensation för den inkomstskatt som utgått på fordringsbeloppet. Därtill kommer avgifterna till socialförsäkringen, som i viss

utsträckning har karaktär av skatt. Beträffande dessa avgifter bör visserligen beaktas att beskattningen trots allt kan ha medfört en viss om dock begränsad förmån inom socialförsäkringssystemet och att avgifterna är avdragsgilla. Det bör därför inte komma i fråga att lämna full kompensation för egenavgifterna. Att sådan avgifter utgått bör dock i viss mån beaktas vid bedömningen av procentsaten för kompensationen. Mot denna bakgrund finner utskottet att kompensation bör utgå med 55 % av det i inkomstdeklarationen redovisade beloppet, vartill kommer kompensation för mervärdeskatt.

dels att det avsnitt av utskottets yttrande som på s. 5 börjar med "Kompensationen till" och slutar med "nästa budgetår." bort ha följande lydelse:

Det sammanlagda medelsbehovet kan med utskottets förslag uppskattas öka med ca 3 milj. kr. till ca 5 milj. kr. Som anförs i propositionen faller merparten härav på budgetåret 1984/85 och en mindre del på budgetåret 1985/86. För att bekosta kompensationen bör 3 milj. kr. föras upp på en tilläggsbudget för budgetåret 1984/85. Medelsbehovet för tiden efter den 30 juni 1985 bör tas upp i samband med statsbudgeten för nästa budgetår.

Bilaga

Medlemsfordringar i Vänerskogs konkurs

Beloppsgräns, kr. exkl./inkl. moms.	2 000/2 470		4 000/4 938		10 000/12 346	
Period	*1981*	*1977–81*	*1981*	*1977–81*	*1981*	*1977–81*
Antal fordringar över						
beloppsgränsen	1 230	5 310	690	2 950	250	1 000
Fordringsbelopp totalt, mkr	12,6	48,6	10,9	40,5	7,4	25,8
exkl. moms	10,2	39,4	8,8	2,8	6,0	20,9
belopp under gränsen	2,4	10,6	2,8	11,8	2,5	10,0
netto över gränsen	7,8	28,8	6,0	21,0	3,5	10,9
Total kompensation (oförändrade regler frånsett beloppsgränsen)	5,7	21,2	4,4	15,4	2,6	8,0
Kompensation för förlust på						
3 000 kr.	315		–		–	
6 000 kr.	2 100		631		–	
12 000 kr.	5 671		4 201		–	
25 000 kr.	13 406		11 937		7 529	
50 000 kr.	28 282		26 813		22 405	

mineb/gotab Stockholm 1984 79273